

Урсуленко О.Б. Психологічне благополуччя сільської молоді у місті // *Методологічні, теоретичні та практичні проблеми психологічної науки*. Збірник статей учасників Другої Міжнародної наукової інтернет-конференції «Методологічні, теоретичні та практичні проблеми психологічної науки (25 лютого 2020 р., м. Дрогобич). Редактори-упорядники: М.В. Савчин, А.Р. Зимянський. – Дрогобич: Швидкодрук, 2020. – С. 209-213.

Олена Урсуленко

Херсонський державний університет, khersonskarada@gmail.com

ПСИХОЛОГІЧНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ СІЛЬСЬКОЇ МОЛОДІ У МІСТІ

Вступ. У межах соціально-психологічного підходу проблема уявлення про місто вивчалась різними авторами. Один із основних постулатів полягає у тому, що соціальні уявлення, у тому числі уявлення про місто, притаманні не окремій людині, а групі людей. Соціальні уявлення (або соціальні репрезентації) мають дві сторони: вони є і індивідуальними, і соціокультурними. Уявлення існує у формі індивідуального образу, але водночас виражає соціокультурне значення [2; 3; 4]. Людина розглядає оточуючу дійсність через групові смисли.

Одним із перших про можливість такого теоретичного тлумачення проблеми висловився у середині ХХ століття К. Лінч, американський інженер, архітектор, який цікавився психологією: «Суспільний образ міста створюється через накладання один на інший багатьох індивідуальних образів. Проте не виключена можливість виникнення спільних образів, кожний з яких створюється певною групою містян. Такі групові образи є необхідними для того, щоб людина могла успішно функціонувати у межах свого оточення та будувати ефективні контакти» [7, с.50].

Особливої уваги заслуговують дослідження К. Лінча про сприйняття різними людьми одного і того ж міста. Методом його дослідження була оригінальна методика індивідуального картографування центральної частини міста. Було виявлено, що люди сприймають елементи міського простору (шляхи, межі, райони, орієнтири тощо) по-різному. Якість образів залежить від статі, віку, соціального положення, досвіду життя у місті та описується автором

у поняттях щільності, структурованості та абстрактності [7]. У подальших дослідженнях психологів отриманий факт нерозривного зв'язку між когнітивною складовою репрезентації міста та емоціями, які місто викликає у людей [1; 4].

Емоційна складова сприйняття міста була описана ще німецьким соціологом Георгом Зіммеlem, коли він аналізував психологічні особливості міського життя, він відмічав «підвищену нервовість» [5, с.23], яка поєднується з байдужістю до інших людей. Він зазначав, що внутрішнє ставлення жителів міст один до одного характеризуються замкненістю, відособленістю» [5, с.28].

Емоційний план сприйняття міста привертає увагу дослідників. Наприклад, через порівняння безпосередніх почуттів людей (зафіксованих за допомогою спостереження) Т. П. Ємельянова аналізує міський простір великих міст, виділяючи дихотомії «Затишок / простір», «спокій / енергійність», «прозорість / непрозорість» [3]. Страх, що пов'язані із міським простором, є предметом вивчення Н. К. Радіної. Автор за допомогою неструктурованого інтерв'ю корінних жителів міста виділяє ірраціональні страхи, які переважно пов'язані з «іншими» людьми у місті, і реальні страхи-ризик, що викликаються потенційно небезпечними місцями у місті [8, с. 128–132]. Цікаво, що обидва види страхів зосереджуються на «чужаках», «небезпечних людях» та безлюдних місцях міста. Інтерпретуючи такі дані, можна припустити, що автор виявила «соціофобії», що базуються на страху перед іншою людиною, зустріч з якою погрожує потенційною небезпекою. Саме такі спостереження призвели до припущення про зв'язок між уявленнями про міський простір та психологічним благополуччям містян.

Мета: проаналізувати уявлення про місто як чинник психологічного благополуччя сільської молоді.

Виклад основного матеріалу. Проблема психологічного благополуччя особистості на різних етапах її соціалізації є актуальним предметом міждисциплінарних досліджень фахівців. Особливо це стосується молодого покоління, яке відрізняється високим рівнем динамізму життя, володінням

інформації про події та явища сучасності, глибоким зануренням у цифрові технології, які є для молоді невід'ємним атрибутом життя у місті [2].

Вважаємо, що сільська молоді у процесі освітньої міграції, яка приїздить до навчання у місто, відрізняється за параметрами психологічного благополуччя від міської молоді. Потрібний певний період адаптації до життя у місті для відновлення психологічно благополучного стану студентської молоді.

Спосіб життя молоді залежить від соціально-географічних особливостей місця проживання, оскільки в різних населених пунктах різний менталітет, у місті більше можливостей для реалізації своїх ідей, у місті більше розваг. Місто як безпосереднє середовище життєдіяльності людини реалізує важливу інтегруючу функцію – соціального розвитку людини, населення. Закріплення людей за поселеннями різного типу, з різним «набором» соціально-економічних умов життєдіяльності, перетворює їх в специфічне соціальне утворення, що впливає на формування способу життя [9].

Розглядаючи адаптацію молоді невеличких поселень до середовища міста, слід відзначити, що сільська та міська спільноти суттєво відрізняються між собою. В умовах сучасних урбанізованих територій складається певний соціально-психологічний тип людини, який відрізняється рухливістю, раціональністю поведінки, готовністю до постійних змін життєвих обставин.

І. Г. Губеладзе вказує, що на відміну від міської культури, сільська є менш складною. Її ритм є більш вільним, кількість свят є більшою, ніж у місті. Сільські жителі спілкуються значно частіше, ніж міські, і їх спілкування має переважно родинний характер. При анонімності контактів у місті, сільські соціальні зв'язки і взаємодії є відкритими, вони активно інтерпретуються у сільському соціумі. Вікові відмінності у процесі спілкування враховуються меншою мірою. Правила сімейного, професійного та ділового етикету або не виконуються, оскільки невідомі сільським жителям, або підтримуються на інтуїтивному рівні [2].

Загалом сільські норми є більш жорсткими щодо особистості в її соціальному амплуа, що пов'язано з колективізмом свідомості сільських

жителів. Обмеження та заборони на ті чи інші дії, зокрема, якщо вони стосуються відносин «начальник – підлеглий», «старший – молодший», в сільській місцевості дотримуються переважно більшістю. Відхилення від неписаних норм спостерігаються тільки з боку некорінних жителів сіла [6].

Разом з тим, саме сіло стає тією соціальною реальністю, яка гальмує у своїх мешканцях соціалізаційні процеси в їх загальнокультурному розумінні та пристосовує їх до ситуації села. Відсутність широкої поінформованості, закритість сільської спільноти зумовлює подібну замкненість і сільської культури. Формується тип особистості, яка не готова до засвоєння нових шарів соціальної реальності та насторожено ставиться до інновацій [2; 9].

Індивідуалізм, який притаманний міському способу життя, передбачає, перш за все, любов до себе, і тільки потім – увагу до близької людини як певної умовної одиниці. Цей соціально-психологічний та психічний стан – похідна нового часу, часу зниження масової колективної свідомості в ім'я суб'єктивної, індивідуальної. А. В. Шипілов вказує: «Селянин і працює, і відпочиває переважно поза домом. Жити він прагне «на людях»: людей навколо нього мало (порівняно із містом), він постійно відчуває дефіцит у спілкуванні та контактах, тому він жадає їх. У нього немає бажання усамітнитися – у нього є бажання поєднатися, поспілкуватися, прийти до людей, а не піти від них всередину власного «Я»» [10]. Індивідуалізм містянина визначається його постійним перебуванням серед людей, колективізм селянина визначається його постійним перебуванням серед природи.

Тобто у місті ідентифікуються як міська, так і сільська підструктури єдиної міської культури. В їх числі – соціальні норми і цінності, духовні та матеріальні, соціальне самопочуття та самосвідомість, звичаї та обряди, мова і традиції, образ мислення та спосіб життя містян. Корінне міське населення представляє фактично всі соціальні групи, що характеризують сучасне суспільство – від найнижчих верств до елітних. Культура цих груп є еkleктичною: в ній є елементи традиційної сільської культури, що вкорінена в багатьох поколіннях, але ж є і складові частини сучасної культури –

постіндустріальної та інформаційної. Носіями останньої є політики, вчені, висококваліфіковані фахівці, діячі культури та мистецтва, студенти, всі ті, хто активно застосовує комп'ютер як засіб пошуку, систематизації, зберігання, створення та тиражування інформації. Цей тип культури часто називають урбаністичним [2].

Висновки. Отже, міська і сільська спільноти мають значну кількість відмінностей між собою, що позначається на формуванні психологічних особливостей їх членів, це призводить до того, що молода людина, яка мігрувала із села до міста, опиняється в абсолютно інших умовах, ніж ті, що були звичними для неї, що, у свою чергу, викликає конфлікт між соціальною ідентичністю сільської молоді і реальною соціальною ситуацією та знижує рівень її психологічного благополуччя.

Література

1. Горбатов, Д. С. Городские легенды как психологический феномен. *Вопросы психологии*. 2012. №6. С. 56–64.
2. Губеладзе, І. Г. Сільська молодь у місті: пошук ідентичності : монографія. К. : Міленіум, 2015. 236 с.
3. Емельянова, Т. П. Психологическое благополучие и социальные представления о жизни в мегаполисе. *Проблемы педагогики и психологии*. 2015. №1. С. 213–222. DOI: 10.17805/zpu.2015.1.20
4. Заборова, Е. Н., Исламова, А. Ф. Город как социальное пространство. *Социологические исследования*. 2013. №2. С. 97–101.
5. Зиммель, Г. Большие города и духовная жизнь. *Логос*. 2002. №3–4(34). С. 23–34.
6. Карцева, Л. В. Городская и сельская культура как фактор социализации личности. *Вестник Казанского государственного университета культуры и искусств*. 2010. № 1. С. 28-33.
7. Линч, К. (1982) Образ города. М. : Стройиздат. 328 с.
8. Радина, Н. К. Социальная психология городского образа жизни: город страха. *Социальная психология и общество*. 2012. №1. С. 126–141.
9. Слюсаревський, М. М., Блинова, О. Є. Психологія міграції : навчальний посібник / Національна академія педагогічних наук України; Інститут соціальної та політичної психології. Видання друге, перероблене і доповнене. Київ : Талком, 2018. 360 с.
10. Шипилов, А. В. Иное города [Электронный ресурс] – Режим доступа: www.ecsocman.edu.ru/images/pubs/2006/06/09/.../shipilov2/pdf.